

1950-1960 dönemi seçim sistemlerinin meclise yansması

Şanser VURGUN ¹

Özet

Seçim sistemi aynı zamanda bir oylama sistemi olup, yapılacak seçimsel işleme ilişkin kişilerin yada vatandaşların memnuniyetini gösterir. Seçim sisteminin doğru bir biçimde uygulanması ve objektifliğin maksimum düzeyde oluşması, toplumun iradesiyle ortaya çıkan sonucun kitleler tarafından hem hazmedilmesi, hem de sonucun topluma derinlemesine nüfuz edebilmesi ile ilgilidir. Bir seçim sistemi ne kadar doğru uygulanırsa kişilerin devlete olan güveni de o denli artmaktadır. Bu bakımdan uygulanan seçim sistemlerinin toplumca benimsenebilir bir nitelikte olması ve güven sağlaması gerekir. Türkiye seçim sistemlerinin değiştirildiği, uygulamaların belirli dönemlerde değiştiği ülkelerden biridir. Seçim sistemlerinin değişiminde gerek sistemsel farklılıklar, gerekse yaşanan siyasi yapının bu konuda etkili olduğu bilinmektedir. Çünkü seçim sistemleri, ülkedeki siyasi yapının ve özgürlükler rejiminin dönemsel de olsa yönetime ilişkin bir geri dönüşüdür ve onlardan farklı düşünülemez. Bu makalede; 1950-1960 döneminde yaşanan seçim sistemlerinin ortaya çıkışı, sonrası ve dönemin genel yapısına ilişkin bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Seçim, Seçim Sistemi, Türkiye.*

¹ Öğretim Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, Atça Meslek Yüksekokulu, sanser_v@hotmail.com

The electoral systems which reflected to the parliament between 1950 1960 period

ABSTRACT

The electoral system is a voting system at the same time. It shows individual or citizen satisfactions about the electoral process. Implementation of the electoral system correctly and objectivity to occur at the maximum level, the results indicated the will of society and to be digested by the masses, as well as the community is related to the depth penetration. If an electoral system is properly implemented by the government, the confidence of the people will increase at the same level. In this respect, the electoral system may be adopted by the community and is a qualified trust must provide. Turkey is a country in which Electoral system is changed during a certain period. Systematic differences and the political structure causes the electoral system changing. Because the electoral system can't be different the country political structure and the feedback of the freedom ideas. In this article; the emergence of the electoral system that occurred in 1950-1960, and the period after the general information on the structure will be studied.

***Keywords:** Electoral, Electoral System, Turkey.*

GİRİŞ

1950-1960 dönemi; siyasal açıdan ülkemizde önemli değişikliklerin yaşandığı, çeşitli kavramsal sonuçların tartışıldığı, seçim sistemleri açısından hep daha "optimum" un arandığı bir dönem olmuştur. Özellikle 27 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarının son bulması, Demokrat Parti'nin kurulması ve yükselişi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde seçmenlerin oylarının yarısından fazlasını alarak iktidara gelişi her zaman çok fazla irdelenmiş, Demokrat Partinin 10 yıllık iktidar süreci gerek seçim sistemleri, gerekse takındığı politik tutum açısından her zaman merak kaynağı olmuştur.

Ele aldığımız konu açısından öncelikle: 1950 yılı ve öncesindeki dönem; 1950-1960 Demokrat Parti iktidarına zemin hazırlamış olduğundan, gelişen olaylar ve yaşanan siyasi durumların neticeleri açısından belirtilmiş, 1950-1960 arasındaki dönem; esas gelişmelere açık olan dönem olduğundan irdelenmiş ve sonrasında 27 Mayıs 1960 ihtilali'nden sonraki dönemde seçim sisteminde yapılan değişiklikler tartışılmış, yaşanan gelişmelerin meclise yansımaları üzerinde durulmuş ve Demokrat Parti iktidarının son bulmasına kadar olan süreç ve 1961 yılı seçimlerine kadar olan dönem anlatılmaya çalışılmıştır.

1950 yılı öncesi dönem

1946 yılı seçimleri öncesinde 18 Temmuz 1945 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)'den ayrılan bir grup vekil Türkiye Kalkınma Partisini kurmuştu. 7 Ocak 1946 yılında ise üçüncü parti olarak Demokrat Parti(DP) kurularak Türkiye hayatında üçüncü kez çok partili hayata geçmeyi denemiştir.

Bu dönemde DP yöneticileri, iktidarı elinde tutan CHP den bir dizi değişiklik yapılmasını istemiş ve eğer istedikleri yapılmazsa seçime girmeyeceklerini söylemişlerdir. DP nin değişmesini istediği noktalar özellikle; seçimlerin tek dereceli olması, nispi temsil sisteminin benimsenmesi ve seçimlerinin yürütmenin denetimi yerine yargı denetiminde olması olmuştur.

5 Haziran 1945'de çıkarılan 4918 s. Milletvekili Seçimi Kanunu ile, 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve bunun bir sonucu olarak da ilk kez demokratik anlamda seçim niteliğine sahip bir seçim yasası oluşturulmuştur. Bu yasanın temel değişiklikleri;

- Seçimler iki dereceli olmaktan çıkarılması
- Aday olmak için parti listesinde bulunma zorunluluğu ortadan kaldırılması

Olmuştur. Bu farklılıklar haricinde ortaya çıkan 4918 s. Yasa, 4320 s. Yasa ile büyük oranda benzeşmektedir. Pozitif yönlerine rağmen ortaya konan yasanın 2 negatif yönü bulunuyordu. Bunlar;

- Seçimlerde gizliliğin sağlanamaması
- Seçimlerin yargı denetimi yerine yürütmenin denetiminde

Bulundurulması idi. 21 Temmuz 1946 seçimlerinde muhalefet partilerinin yeterince örgütlememesinin de vermiş olduğu etki ile CHP iktidar partisi olarak seçimden galip olarak çıkmıştır. Seçim sonrasında yapılan itirazlar ve eleştiriler ışığında özellikle DP tarafından seçim sonuçlarına itiraz edilmiştir.² Ayrıca yapılan itirazlardan kendi lehine her hangi bir sonuç alamadığından dolayı 1946 seçim sonuçlarına ve uygulanan yasanın antidemokratikliğine karşı protestosunu, 1950 seçimlerine kadarki hiçbir mahalli ve ara seçime katılmayarak göstermiştir.

1950 dönemi, seçim sistemi ve özellikleri

1950 dönemi öncesinde yapılan seçimler ve gelişmeler ışığında söylenebilir ki: dönemin hemen öncesinde tartışılan en önemli konu ve husus; seçimlerin güvenilirliği olmuştur. Özellikle önceki dönemde seçimlerde uygulanan gizli sayım ve değerlendirme esasları oldukça tartışılmış ve güvenilirliği derinden sarsmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak hükümetçe; muhalefet ve kamuoyundan gelen tepkiler neticesinde 16 Şubat 1950 tarihinde yeni bir seçim yasası olan 5545 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu çıkarılmıştır.

Bu yasaya göre; milletvekili seçimleri tek dereceli, çoğunluk yöntemine göre genel, eşit, gizli oyla yapılır. Oylar serbest ve kişiseldir. Oyların sayım ve dökümü açıktır. Bu kanunun en önemli niteliği ise; seçimin yargı denetimi ve gözetimi altında yapılması ile seçim anlaşmazlıklarının özel yargı mercilerince giderilecek olmasıdır.

² Cem EROĞUL, *Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71, Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları, Oxford University Press, 1987. S.116*

Yeni kanunda muhalefetin isteği üzerine seçim denetimi yargı organlarına bırakılırken, yine muhalefetin isteği olan nisbi temsile yer verilmemiştir. Yapılan bu köklü değişiklikler neticesinde 1950 yılında yapılan seçime %89,8 gibi bir oranda katılım sağlanmış ve DP oyların büyük bir çoğunluğunu alarak 27 yıllık CHP iktidarına son vermiştir.

Bu dönemde yapılan diğer seçim koşullarına baktığımızda her birinin bir öncekinden daha gelişmeye dönük olduğunu görebilmekteyiz.

1960 dönemi, sonrası ve özellikleri

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonrasında fesholan parlamentonun yerini Milli Birlik Komitesi devralmıştı. Komitenin ilk adımı; yeni bir anayasa ile seçim kanunu hazırlayıp en kısa sürede seçim yapılmasını sağlamak olmuştur.³ Bu bağlamda oluşturulan komisyon ilk olarak 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde uygulanan sistemin aksaklıkları konusunda bir rapor hazırlamış, dolayısıyla da seçim sisteminin değiştirilmesi yönünde bir görüş bildirmiştir. Bu konudaki görüşünü: "... adalet ve hakkaniyete uygun düşen, vatandaş oyuna değer veren ve bütün düşüncelerin mecliste temsiline olanak veren ve iktidarların parlamentoda denetlenmesini kolaylaştıran nisbi temsil sisteminin yasada yer alması kararlaştırılmıştır."⁴ şeklinde açıklamıştır. Nispi temsil veya oransal temsil sistemi de denilen bu sistemin esas özelliği; seçimlerde oyların çoğunluğuna sahip olan parti dışındaki partilerin de kuvvetleri oranında üye seçmelerini sağlayan seçim biçimi olmasından ileri gelmektedir.

Yapılan çalışmaları sonrasında seçim sistemi ile ilgili olarak kurucu meclis tarafından 3 adet seçim kanunu kabul edilmiştir. Bunlar;

- 26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun
- 24 Mayıs 1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanunu

³ Bilgi TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, *Dünyada ve Türkiye.de Seçim Sistemleri*, TBMM Basımevi, Ankara, 1994, s. 23

⁴ A.g.e., s. 23

- 25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu 'dur.

Dönemin ilk seçim yasası olan 26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun; tüm seçimler ile ilgili genel kuralları saptamaktadır. Bu kanuna göre seçimler; serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır. Seçmen oyunu kendisi kullanır, oylar gizli verilir, oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması ise açık bir biçimde yerine getirilir.

İkinci seçim yasası olan 24 Mayıs 1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanunu'na göre ise; parlamentonun iki meclisten kurulu olması, her iki meclis için de ayrı ayrı uygulanacak bir seçim sistemi tartışmasını beraberinde getirmiştir.⁵ Bu yasa ile seçim yoluyla seçilecek 150 senato üyesi için; her bir seçim çevresinden çıkarılacak üyelerin azlığı dikkate alınarak çoğunluk sistemi öngörülmüştür.

Üçüncü seçim yasası olan 25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun getirdiği en büyük yenilik ise; ilk kez seçimlerde nisbi temsil sistemi içeren yasa olmasıdır. Yasada: " Milletvekilliği seçimi tek derecelidir, seçim nisbi temsil yöntemine göre, genel, eşit, gizli oyla bütün yurttaki aynı günde yapılır" denmektedir.⁶

Uygulanan seçim sistemi sonrasında DP'nin iktidarı sona ermiş, CHP 173 milletvekilliği ile iktidar partisi olurken çoğunluk sistemine göre yapılan senato seçimlerinde ise sadece 36 senatör ile 71 senatörlük kazanan DP'nin gerisinde kalarak seçimlerin galibi olmuştur.

⁵ Erdoğan TEZİÇ, *Seçim Sistemleri, İstanbul, 1967, s. 62*

⁶ Mehmet Ali YALÇIN, *Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunları, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul, 1965, s. 122*

Seçim Sistemlerinin Meclise Yansıması

1950 dönemi öncesinde; özellikle 1946 seçimini baz alarak seçim sistemine baktığımızda; uygulanan sistemin liste usulü basit çoğunluk sistemi olduğunu görüyoruz. Bu sistem dahilinde yapılan seçimlerde; iktidar partisinin rakibi olarak henüz örgütlenmesini tamamlayamamış iki yeni partinin bulunduğunu görüyoruz. Bu duruma açık oylama, gizli sayım ve değerlendirme koşullarını da eklediğimizde durumun vahametinin ne denli yanlı olduğu açıkça ortadadır. Çünkü değerlendirme şekline bakıldığında tabiri caizde son sözün iktidar kanadında olduğunu söylemek hiç de zor olmamakla birlikte maruz kalınan durum tamamen seçim güvenliğinin dışında bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yapılan seçimlere karşı olası bir müdahalenin uygulanabilirliğinin olma ihtimalinin dahi demokrasi kavramına yeterince hanel getirecek düzeyde olduğu aşıkardır. Keza yapılan seçim sonrasında bu durumun farkında olan DP kanadı söz konusu hususta olabilecekleri görmüş ve bu durumu lehine çevirerek çok partili hayata sekme vurulmasını dahi göz ardı etmeyerek 1950 yılına dek yapılan seçimlere iştirak etmeyerek durumdan nemalanmayı bilebilmiştir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi DP 1950 seçimlerine kadar hiçbir seçime girmeme kararı almıştır. Ve akabinde yapılan 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu ile birlikte ortaya konan değişiklikler ile birlikte; seçimlerin yargı organlarının denetiminde olması, seçim uyuşmazlıklarının özel yargı mercilerine bırakılması gibi yenilikler hayatımıza girmiştir. Yenilikler bağlamında nisbi temsil ilkesi de tartışılmış olmakla beraber bu duruma yer verilmemiştir. Böylece hayatımızda bir ilk olarak tek turlu basit çoğunluk ve yargı denetiminde yapılan bir seçim ile karşılaşmış olmuştur.

1950 seçimlerinde; hükümeti oyların çoğunluğuna sahip olan DP kurmuştur. Çoğunluk sistemi her seçim bölgesinden en yüksek oyu alan partiye tüm temsilcilikleri verdiğiinden dolayı aşırı bir aşkın temsil olanağına kavuşan DP, 420 milletvekilliği kazanarak iktidar olurken CHP ise yüzde 40 a yakın bir oy almasına rağmen bu oranın çok altında bir oranda milletvekilliğine sahip olabilmiştir.

Tablo 1. 1950 yılı milletvekili genel seçim sonuçları ⁷

PARTİ	ALINAN OY	OY YÜZDESİ	KAZANILAN MİLLETVEKİLLİĞİ	MİLLETVEKİLLİĞİ KAZANMA YÜZDESİ
DP	2.241.393	53,3	420	86,2
CHP	3.176.561	39,8	63	13
MP	250.414	3,1	1	0,2
Bağımsızlar	383.282	4,8	3	0,6

Bu dönemde tartışılan en önemli konu; 1950 seçimlerinden önce iktidarda kalacağını tahmin eden ve muhalefetin nisbi temsil sistemi istemini reddeden CHP'nin, yapılan seçim sonucunda parlamentoda yüzde 13 oranında temsilinin akabinde yapılan seçimin adil olmadığını, haklı bir temsil bulunmadığını ve iş bu sebepten dolayı da nisbi temsil sisteminin kabul edilmesini istemesi olmuştur. 1950 den önce iktidar partisine nisbi temsil sistemi için baskı yapan DP ise bir daha bu sistemin adını dahi anmamıştır.

1954 seçimlerinde; başlayan Kore Savaşı, Türkiye'nin Nato'ya girme girişimleri ve savaş nedeniyle tarım ürünlerinin değerinin artması ile birlikte oluşan demokratik ortam DP ye verilen değeri arttırmıştır.⁸ Bir önceki seçimlerle aynı özelliklerde yani Liste Usulü Basit Çoğunluk Sistemi'ne dayanarak yapılan seçimler sonucunda da DP yine büyük bir çoğunlukla iktidarda kalmayı başarmıştır.

PARTİ	ALINAN OY	OY YÜZDESİ	KAZANILAN MİLLETVEKİLLİĞİ	MİLLETVEKİLLİĞİ KAZANMA YÜZDESİ
DP	5.151.550	57,6	505	93,2
CHP	3.161.561	35,4	31	5,8
Diğer	491.096	5,5	5	0,9
Bağımsızlar	137.318	1,5	1	0,02

Tablo 2. 1954 yılı milletvekili genel seçim sonuçları ⁹

⁷ Hikmet Sami TÜRK . Erol TUNCER, Türkiye İçin Nasıl Bir Seçim Sistemi, TESAV Yayınları, Yayın No.: 6, Ankara, 1995, s. 62

⁸ Erdinç TOKGÖZ, Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 16, Ankara, 1995, s. 79

⁹ Hikmet Sami TÜRK . Erol TUNCER, Türkiye İçin Nasıl Bir Seçim Sistemi, a.g.e., s. 62

5545 sayılı kanun'a göre milletvekili sayısı nüfusa bağlı olarak arttığından dolayı bazı illerdeki ve buna bağlı olarak da toplamdaki vekil sayısı artmış olmaktadır. 1950 yılında 487 olan milletvekili sayısı bu bağlamda 1954 yılında 542 olmuştur. Seçime katılım oranı %88,6 olmasına rağmen seçim sonuçlarına göre; muhalefetin oyların %42,4 üne sahip olmasına rağmen meclisteki sandalyelerin sadece %6,72'sine sahip olabilmesi buna karşın olarak da iktidar partisinin oylarının %57,6'sını alarak meclisteki sandalye sayısının %93,2 sini kazanması seçim sistemindeki adaletsizliğe açık örnek olarak gösterilebilmektedir.

1957 seçimlerinde; DP içinde başlayan muhalefet ve fikir ayrılığı, DP'den ayrılan kimi vekil ve görevlilerin Hürriyetçi Parti'yi kurmasıyla sonuçlanmıştır. Seçimler öncesinde CHP, CMP ve HP seçim öncesinde güç birliği yapmış, buna karşın ise DP iktidarı yapılan bu işbirliğini engellemek için birçok antidemokratik yönetime başvurmuştur. Muhtemel oy kaybını engellemek için yapılan bu tutumlar ve seçim sisteminin DP ye sunduğu tek parti diktatörlüğü 27 Mayıs darbesine davetiye çıkarmıştır. Yapılan seçimler göstermektedir ki; katılım oranı %76,6 olan bu seçim yine DP lehinedir. Fakat takınılan tutumlardan dolayı DP'nin oylarında azalma ve buna karşın CHP'nin oylarında ise artış olmuştur.

Tablo 3. 1957 yılı milletvekili genel seçim sonuçları ¹⁰

PARTİ	ALINAN OY	OY YÜZDESİ	KAZANILAN MİLLETVEKİLLİĞİ	MİLLETVEKİLLİĞİ KAZANMA YÜZDESİ
DP	4.372.621	47.9	424	69,5
CHP	3.753.136	41	178	29,2
Diğer	1.002.666	11	8	1,32
Bağımsızlar	4.994	0.1	-	-

¹⁰ Hikmet Sami TÜRK . Erol TUNCER, *Türkiye İçin Nasıl Bir Seçim Sistemi*, a.g.e., s. 63

Tokgöz'e göre; "Ak Devrim" yaparak iktidara gelen DP on yıl sonra 27 Mayıs 1960 da silahlı kuvvetlerin müdahalesi ile iktidardan uzaklaştırılmış oldu.¹¹

Tablo 4. 1950-1954 ve 1957 milletvekili genel seçim sonuçlarının d'hont sistemine göre değerlendirilmesi¹²

ÇOĞUNLUK SİSTEMİNE GÖRE			d'HONT SİSTEMİNE GÖRE		
1950 Seçimleri					
Parti	Oy Oranı	Milletvekili	Parti	Oy Oranı	Milletvekili
DP	53,3	420	DP	53,3	275
CHP	39,8	63	CHP	39,8	200
1954 Seçimleri					
DP	57,6	505	DP	57,6	328
CHP	35,4	31	CHP	35,4	196
1957 Seçimleri					
DP	47,9	424	DP	47,9	312
CHP	41	178	CHP	41	258

Yukarıdaki sonuçlardan da görüleceği üzere çoğunluk sistemine göre değerlendirildiğinde DP'nin toplum içerisinde sahip olduğundan sistemsel olarak daha fazla bir oranda temsil edilmesi ve sonuçlarının vahameti sistemdeki adaletsizliğin biçimi ortadadır.

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra parlamentonun görevlerini bir süre için devralan milli birlik komitesi ilk adım olarak seçim kanunu hazırlamış ve bu bağlamda da daha adil ve gerçekçi bir sistem oluşturmak için özellikle 1950 ve öncesindeki seçimleri incelemiş, ortaya çıkan sonuçlar dahilinde de nisbi temsil sisteminin uygulanması yönünde bir görüş birliğine varmıştır. Fakat burada

¹¹ Erdinç TOKGÖZ, a.g.e., s. 91

¹² Murat GÜVENİR, "Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama", Ankara Ün. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 1

da temel sorun nisbi temsil sisteminde partilerin elde edecekleri millet vekili sayılarının hangi yöntemle hesaplanacağı olmuştur. Bu konu da da daha çok büyük partilerin yararına olacak olan d'Hont yönteminin uygulanması yönünde karar alınmıştır.

Yapılan yasada klasik d'hont usulünün yanı sıra baraj(kota) sınırlaması da getirilmiştir. Ancak bu durum küçük partilerin parlamentodaki az da olsa muhtemel olan temsil kabiliyetinin daha fazla azalmasına sebep olmuştur. Teziç ' göre; "yarı çoğunluk" sistemi şeklinde nitelendirmenin daha uygun olacağı¹³ bu durum aslen d'Hont gibi nisbi bir sistemin, nisbilik ölçüsünü ne yazık ki yitirmesini sağlamıştır. Aşağıdaki tabloda barajlı d'Hont nisbi temsil sistemine göre 1961 seçim sonuçları belirtilmiştir.

Tablo 5. 1961 yılı milletvekili genel seçim sonuçları¹⁴

PARTİ	ALINAN OY	OY YÜZDESİ	KAZANILAN MİLLETVEKİLLİĞİ	MİLLETVEKİLİ KAZANMA YÜZDESİ
CHP	3.724.752	36,8	173	38,4
AP*	3.527.435	34,7	178158	35,2
Diğer	2.811.324	1117,7	8119	26,4
Bağımsız	81.732	0,8	-	-

*DP 27 Mayıs 1960 ihtilali sonucunda kapatılmış olup, aynı parti mensuplarıncı AP kurulmuştur.

Seçimler sonucunda hiçbir parti tek başına hükümet kurabilecek kadar oy alamadığından dolayı CHP-AP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ancak bu koalisyon çok da uzun ömürlü olmayınca 3 kez daha farklı partilerden ve bağımsızlardan oluşan koalisyon hükümetleri kurulmuş olup, güvenoyu alarak kısa süreli de olsa görev yapmışlardır.

¹³ Erdoğan TEZİÇ, *Seçim Sistemleri*, a.g.e., s. 67

¹⁴ Hikmet Sami TÜRK . Erol TUNCER, *Türkiye İçin Nasıl Bir Seçim Sistemi*, a.g.e., s. 63

Sonuç

Genel bir değerlendirme yaparsak; 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlerde uygulanan liste usulü çoğunluk sistemi oy oranı, meclisteki sandalye sayısı arasındaki fark ve milletvekili başına düşen oy sayısı kriterleri bakımından incelendiğinde genel olarak yönetilebilirlik(istikrar) anlayışının bu sistemde öne çıktığını görüyoruz. Daha önceden de belirttiğim gibi bu seçim sisteminin özellikleri irdelendiğinde son sözün adeta iktidarda olması; hem sisteme duyulan güven, hem sonuçlar, hem de sonuçlara etki edilebilmesi açısından nisbi seçim sistemine göre büyük farklılıkların ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Ayrıca partiler arasındaki bir milletvekili farkının ortaya çıkmasının dahi ne denli büyük bir oy oranına denk geldiğinin istatistiği de durumun vahametini büyük bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Hele ki asıl paradoks; kuvvetle muhtemel, 1950 seçimlerinden önce CHP nin iktidarda kalacağını düşünerek nisbi temsil sistemini reddetmesi ve fakat sonrasında iktidarı kaybetmesi sonucunda bu reddetmiş olduğu bu sistemi överek iktidar partisi diktatörlüğünü eleştirmiş olmasıdır.

Şahsi olarak değerlendirmem gerekirse de kanımca demokrasinin gelişmesi açısından dönemsel açıdan uygulanabilecek en iyi sistem Nisbi Temsil Sistemidir. Bu sistemde partiler kendi oyları oranları kadar milletvekili çıkarırlar. Nispi temsil sistemi, seçmenlerin parlamentoda düşüncelerine daha uygun bir biçimde temsil edilmelerini sağlamaktadır. Çünkü bu sistemle birlikte değişik fikir ve siyasi görüşler parlamentoya girer. Azınlıkların veya farklı düşünce taraftarlarının, meclislerde temsili ancak bu sistemle mümkün olur.¹⁵ Ve bu sistemle birlikte ülkedeki demokrasi desteklenmiş olmakla beraber, ülkedeki parti sayısı da çoğalır. Dolayısıyla farklı görüşlerin desteklenmesi de pek tabii değişik düşünceleri, fikir zenginliğini ortaya çıkarır. Bu durum aslen insanın doğasında bulunan fakat sistemlerce örtbas edilen bir durumdur. Aristoteles'e göre insan "zoon politikon" bir varlıktır ve dolayısıyla içinde yaşadığı toplumun bir ürünüdür.¹⁶ İş bu sebeptendir ki; insan ancak siyasal karar alma

¹⁵ http://tr.wikipedia.org/wiki/Nispi_temsil_sistemi

¹⁶ Murat ÖZGEN, *Gazetecinin Etik Kimliği, Set-systems, 2006, İstanbul, s.35*

mekanizmasına katılması ile toplumsallaşabilecektir. Sonuç olarak belirtmeliyim ki; her iki dönemin ortak paydasını oluşturan en önemli nokta ise çözüm ve değerlendirmelerin o dönemin içinde bulunduğu toplumsal ve siyasal olaylarının da dikkate alınarak yapılması gerektiğidir. Ben de bu yazımda 1950-1960 yıllarındaki seçim sistemlerinin meclise yansımalarını irdelemeye çalıştım.

KAYNAKÇA

- [1] Eroğul, Cem (1987), Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71, Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları, Oxford University Press
- [2] Güvenir, Murat, “Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama”, Ankara Ün. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 1
- [3] Kapani, Münci, (1988), Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Dördüncü Basım, Ankara
- [4] Tbbm, (1982) Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Uygulamalar, TBMM Basımevi, Ankara
- [5] Özgen, Murat, (2006), Gazetecinin Etik Kimliği, Set-systems , İstanbul, s.35
- [6] Özgül, Bülent, (2002), “Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye’deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, Isparta
- [7] Teziç, Erdoğan,(1967), Seçim Sistemleri, İstanbul
- [8] Tokgöz, Erdinç, (1995) Türkiye.nin İktisadi Gelişme Tarihi, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 16, Ankara

- [9] Türk, Hikmet Sami, (1979), “Nasıl Bir Seçim Sistemi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 36 (1-4)
- [10] Yalçın, Mehmet Ali, (1965), Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunları, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul
- [11] Nisbi Temsil Sistemi, Kavram Anlatım http://tr.wikipedia.org/wiki/Nispi_temsil_sistemi, html, (18/01/2014)